

پیوستن ایران به توافق جهانی ممنوعیت مصرف دیکلوفناک در دامپزشکی

دیکلوفناک و آسیکلوفناک اثرات مخربی در اغلب پرندگان شکاری و خصوصاً کرکس‌ها دارند و منجر به رسوب کریستال‌های اسید اوریک در اندام‌های حیاتی می‌شوند.

به گزارش خبرگزاری مهر، به نقل از پایگاه اطلاع‌رسانی محیط زیست، در سال‌های اخیر با توجه به مسمومیت‌های مختلف، تخریب زیستگاه، صید و زنده‌گیری، قاچاق، بیماری‌ها و سایر عوامل، جمعیت پرندگان شکاری به صورت قابل توجهی کاهش یافته است و متأسفانه در خصوص برخی گونه‌ها نظیر کرکس‌ها، این کاهش جمعیت بسیار چشمگیرتر بوده و برای مثال جمعیت جهانی کرکس مصری با کاهش ۸۰ درصدی مواجه شده است؛ این امر، متخصصان و فعالین حفاظت از پرندگان را بر آن داشته است که ضمن بررسی عوامل کاهش جمعیت و آسیب‌شناسی خطر، برنامه‌ریزی لازم جهت نجات این گونه‌های ارزشمند از گرداب انقراض را به‌طور جدی دنبال کنند.

به‌منظور دستیابی به این هدف، یک تفاهم‌نامه‌ی تخصصی در مورد حفاظت از پرندگان شکاری (Raptors MOU) در زیرمجموعه‌ی کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر (CMS) شکل گرفته است. دیگر مراجع جهانی چون IUCN نیز به پرندگان شکاری از جمله کرکس‌ها اهتمام ویژه دارند.

سازمان حفاظت محیط زیست کشور ایران نیز با توجه به اهمیت موضوع، طی سال‌های اخیر فعالیت‌هایی برای حفاظت از پرندگان شکاری و خصوصاً کرکس‌ها به انجام رسانده است که در متن زیر نمونه‌ی موفقی از آن شرح داده می‌شود.

گام نخست: قشم - زمستان ۱۳۹۳ (امضای تفاهم‌نامه حفاظت از پرندگان شکاری)

در اسفندماه سال ۱۳۹۳ دفتر حیات وحش سازمان حفاظت محیط زیست، در چارچوب همکاری‌های مشترک با کنوانسیون گونه‌های مهاجر (CMS) نسبت به برگزاری کارگاه آموزشی حفاظت از پرندگان شکاری و همچنین امضای تفاهم‌نامه‌ی مشترک میان کشور جمهوری اسلامی ایران و کارگروه حفاظت از پرندگان شکاری (Raptors MOU) آن کنوانسیون، که با حضور مسئولان کشوری و بین‌المللی تشکیل شد، اقدام کرد؛ با امضای این تفاهم‌نامه کشورمان به عنوان پنجاه و یکمین عضو به این معاهده پیوست و فصلی جدید در این خصوص ایجاد شد.

تبادل اطلاعات در کنار همسویی با جامعه‌ی بین‌المللی درباره‌ی حفاظت از پرندگان شکاری، از جمله دستاوردهای این نشست بود.

ژوئیه ۲۰۱۵ (صوفیه‌ی بلغارستان)

چند ماه پس از امضای تفاهم‌نامه، جمعی از متخصصین و صاحب نظران دولتی و غیردولتی در صوفیه‌ی بلغارستان گردهم آمدند تا ضمن بررسی وضعیت گونه‌ی کرکس مصری، برای تدوین برنامه‌ی حفاظت جهانی از این گونه اقدام کنند. در این نشست چند روزه نمایندگان کشور جمهوری اسلامی ایران نیز حضور داشتند که به همراه دیگر

شرکت‌کنندگان، ضمن مشارکت در تدوین برنامه‌ی عمل، به بحث و تبادل نظر پیرامون تهدیدها و چالش‌های پیش روی این گونه و دیگر گونه‌های مشابه پرداختند.

از مهم‌ترین موارد مطرح شده در این نشست، اعلام خطر استفاده دامپزشکی از داروی دیکلوفناک و مشتقات آن به عنوان تهدیدی جدی برای کلیه‌ی پرندگان شکاری، خصوصاً پرندگان شکاری لاشه‌خوار و کرکس‌ها بود. لزوم ایجاد محدودیت در مصرف داروی مذکور در صنعت دامپروری و دامپزشکی، یکی از موارد تبادل نظر متخصصین بود.

دیکلوفناک و مشتقات آن از داروهای خطرناک برای پرندگان شکاری و خصوصاً کرکس‌ها هستند؛ به گونه‌ای که تغذیه‌ی لاشه‌خوارانی چون کرکس‌ها از لاشه‌های آلوده به این دارو، تلفات بسیار بالایی را سبب شده است. به‌طور مثال با توجه به فرهنگ مردم هندوستان در خصوص جایگاه مقدس دام‌های اهلی، خصوصاً گاو، و این که گاوها اغلب در این کشور کشتار نمی‌شوند و با مرگ طبیعی و در سنین بالا تلف می‌شوند، لاشه‌ی آن‌ها به‌عنوان یکی از منابع مهم غذایی برای کرکس‌ها به شمار می‌آید؛ بنابراین استفاده از داروهای ضد درد و ضدالتهاب نظیر دیکلوفناک و هم خانواده‌های آن جهت کاهش درد و رنج ناشی از کهولت سن درگاوها، بسیار شایع است و این امر موجب بروز تلفات بالا در میان کرکس‌ها در سال‌های اخیر شده است. این مهم در کشورهایی که از سیستم مدیریت پسماند و امحای لاشه‌ی چندان مناسبی برخوردار نیستند نیز به‌شدت رایج است و این کشورها را در معرض خطر جدی تلفات بالای پرندگان شکاری قرار می‌دهد.

لازم به توضیح است دیکلوفناک و آسیکلوفناک که در گروه داروهای ضدالتهاب غیر استروئیدی (NSAIDs) طبقه‌بندی می‌شوند، اثرات مخربی بر سلول‌های اپیتلیال توبول‌های کلیه‌ی اغلب پرندگان شکاری و خصوصاً کرکس‌ها ایجاد می‌کنند که این ضایعات، در ادامه منجر به بالارفتن سطح اسید اوریک در خون و به‌دنبال آن، رسوب کریستال‌های اسید اوریک بر روی سایر اندام‌های حیاتی نظیر طحال، کبد و قلب می‌شوند. سایر داروهای این دسته (NSAIDs) نظیر کتوپروفن و همچنین فلونکسین نیز این تأثیرات مخرب را ایجاد می‌کنند ولی اثر دیکلوفناک در مسمومیت کلیوی کرکس‌ها بیش از سایر داروهای قرارگرفته در این گروه مشهود است.

کم‌ترین مسمومیت نیز متعلق است به داروی ملوکسیکام که پیشنهاد جایگزینی آن با سایر داروهای ضدالتهاب غیراستروئیدی که نام آن‌ها در بالا ذکر شد، توصیه می‌شود.

تیر ماه ۱۳۹۴ (تهران)

پس از بازگشت متخصصین دولتی و غیردولتی از نشست بلغارستان، رایزنی‌ها در خصوص بررسی امکان ممنوعیت مصرف دیکلوفناک صورت پذیرفت و پیشنهاد ایجاد محدودیت برای مصرف دامپزشکی آن مورد بحث و بررسی قرار گرفت. همچنین با همکاری نزدیک بخش دولتی و غیردولتی، مجموعه‌ی کاملی از مستندات و نتایج درمورد تحقیقات انجام شده در دفتر حیات وحش سازمان مورد بررسی قرار گرفت و سرانجام در کمتر از چند ماه پس از مذاکرات انجام شده و مکاتبات و پیگیری‌های مستمر به‌عمل آمده از جانب دفتر حیات وحش سازمان حفاظت محیط زیست با سازمان

دامپزشکی کشور، نهایتاً کشور ایران موضع خویش را در مورد استفاده دامپزشکی از داروی دیکلوفناک اعلام کرد که سبب حیرت و تحسین جوامع بین‌المللی و ایجاد جایگاه رفیعی برای کشور در بحث حفاظت از پرندگان شکاری شد.

بسیاری از مراجع جهانی از جمله بردلایف (birdlife) از بزرگ‌ترین جوامع پرنده شناسی جهان، تصمیم و جسارت مقامات سازمان حفاظت محیط زیست ایران را ستودند و بسیاری، از آن به‌عنوان الگویی مناسب حتی برای کشورهای اروپایی یاد کردند. برخی مراجع، این خبر از کشور ایران را در لیست برترین خبرهای سال نو میلادی خود قرار دادند و برخی دیگر با تشکر از سازمان حفاظت محیط زیست، به تحسین اتخاذ این تصمیم پرداختند. برخی نیز با اشاره به همراهی دستگاه‌های دولتی و بخش غیردولتی کشور ایران، توجه سازمان حفاظت محیط زیست ایران به مسئله را مورد تأیید و تحسین قرار دادند.

نوامبر ۲۰۱۶ (بمبئی هندوستان)

نشست بمبئی با موضوع تدوین برنامه‌ی عمل جهانی کرکس‌ها با تکیه بر بخش آسیا شکل گرفت که در این نشست نیز نمایندگان کشور جمهوری اسلامی ایران حضور یافتند و در خصوص دستاوردها، فعالیت‌ها، تهدیدات و مسائل مربوطه به بحث و تبادل نظر پرداختند. با توجه به واکنش کشور ایران در مورد دیکلوفناک و توجه سازمان متولی حفاظت از حیات وحش کشور به این مهم، بارها طی نشست اخیر، دیدگاه کشور ایران مورد تحسین و قدردانی قرار گرفت و از کشور ایران به‌عنوان پیشگامی در این مسیر یاد شد. لازم است ذکر شود که هرچند داروی دیکلوفناک به‌عنوان داروی رایج و مورد تأیید سازمان دامپزشکی کشور نبوده است و نیست، اما اهتمام کشور ایران در خصوص توجه به اهمیت موضوع ایجاد محدودیت و همچنین استفاده دامپزشکی این دارو به‌حدی است که بارها در نشست بمبئی، دیگر کشورهای عاری از مصرف را به همراهی با ایران در این راه دعوت کردند.

در خاتمه، از سازمان دامپزشکی کشور و همچنین گروه پرنده شناسی و پرنده نگری طرلان برای همراهی و همکاری با سازمان حفاظت محیط زیست و پیگیری‌های انجام گرفته در جهت پیشبرد این هدف، قدردانی می‌شود.

ویرایش: پرتال آموزش و ترویج سازمان دامپزشکی کشور

منبع: پرتال اداره کل دامپزشکی خراسان رضوی به نقل از مهر